

ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงจिरายุ นพวงศ์

คุณวุฒิ

อักษรศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยม) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ดุสิตบัณฑิตภาษาบาลีและสันสกฤต จาก วิทยาลัยบูรพคดีศึกษาและอาฟริกาศึกษา มหาวิทยาลัยลอนดอน
ปริญญาโท ทางภาษาบาลีและสันสกฤต คณะบูรพคดีศึกษา มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ
ปริญญาโท ทาง ภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย สหรัฐอเมริกา

ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงจिरายุ นพวงศ์ เกิดเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2455 เป็นบุตรคนที่ 2 ของมหาเสวกโท พระยามหานามราช (หม่อมราชวงศ์จ๋านง นพวงศ์) กับคุณหญิงพูน มหานามราช ราชสกุล “นพวงศ์” สืบสายมาจากพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส พระองค์เจ้านพวงศ์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับเจ้าจอมมารตาน้อย

หม่อมหลวงจिरายุ นพวงศ์เริ่มการศึกษาชั้นต้น ที่โรงเรียนราษฎรใกล้บ้านบริเวณคลองบางกอกน้อย จนกระทั่งเมื่ออายุ 9 ขวบใน พ.ศ. 2464 จึงเข้าศึกษาระดับประถมที่โรงเรียนเทพศิรินทร์ สำเร็จการศึกษาได้ประกาศนียบัตรมัธยมบริบูรณ์ หรือเรียกกันโดยสามัญว่า สอบได้ชั้นมัธยม 8 เมื่อพ.ศ. 2472 ในปีต่อมาหม่อมหลวงจिरายุ นพวงศ์ได้เข้าศึกษาต่อที่คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยได้รับทุนอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อสำเร็จการศึกษาได้ประกาศนียบัตรครุมัธยม (ป.ม.) ตามหลักสูตรในสมัยนั้น จึงบรรจุเป็นครูที่โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตรตามข้อผูกพันของทุน จนกระทั่ง พ.ศ. 2477 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขยายหลักสูตรอักษรศาสตร์ถึงระดับปริญญาตรี หม่อมหลวงจिरายุ นพวงศ์จึงกลับมาเรียนภาคสมทบควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานสอนตามปกติ เรียนจบหลักสูตรเมื่อ พ.ศ. 2478 ต่อมาใน พ.ศ. 2482 หม่อมหลวงจिरายุ นพวงศ์สอบชิงทุนสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการ พลเรือน (ก.พ.) ได้รับทุนไปศึกษาด้านภาษาโบราณตะวันออกที่สำนักทรินิตี (Trinity College) มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ สอบประเมินความรู้เบื้องต้น (preliminary examination) ได้เกียรตินิยมอันดับ 1

ระหว่างที่ศึกษาอยู่เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา การศึกษาที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์จึงชะงักไป เนื่องจากหม่อมหลวงจिरายุ นพวงศ์ไปทำงานเสรีไทย เป็นทหารในกองทัพบกอังกฤษ จนกระทั่งสงครามเสร็จสิ้นจึงปลดประจำการขณะมีศรัทธาเอก จากนั้นกลับไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยแห่งเดิม สอบ Oriental Languages Tripos ภาคที่หนึ่ง ได้เกียรตินิยมอันดับ 2 ชั้นที่ 1 (second class honours, upper division) ได้รับปริญญาตรีด้านภาษาบาลีและสันสกฤต เมื่อ พ.ศ. 2491 และในปีต่อมาสอบ Oriental Languages Tripos ภาคที่สอง ได้เกียรตินิยมอันดับเดียวกับการสอบภาคแรก ต่อมาใน พ.ศ. 2502 ได้รับปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และในปีถัดมาก็ได้รับทุนไปศึกษาต่อด้านภาษาศาสตร์มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย สหรัฐอเมริกา

หม่อมหลวงจिरายุ นพวงศ์ได้กลับมารับราชการที่คณะอักษรศาสตร์และครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ในปลาย พ.ศ. 2493 เป็นอาจารย์ประจำแผนกวิชาภาษาไทย ตำแหน่งข้าราชการชั้นโท ในปีแรกๆ หม่อมหลวงจिरายุ นพวงศ์สอน

ภาษาอังกฤษตามคณะต่างๆ ต่อมาจึงได้สอนภาษาสันสกฤต ภาษาบาลี และวรรณคดีไทยตามลำดับ หลังจากได้รับปริญญาโทด้านภาษาศาสตร์จากมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ใน พ.ศ. 2506 จึงได้สอนวิชาภาษาศาสตร์เพิ่มขึ้นอีกวิชาหนึ่ง ทั้งยังสอนนิสิตระดับปริญญาโทและควบคุมวิทยานิพนธ์ด้วย นอกจากนี้ หม่อมหลวงจिरायุ นพวงศ์ ยังได้มีโอกาสถวายพระอักษรภาษาบาลีและสันสกฤต สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่ยังทรงศึกษาอยู่ในโรงเรียนจิตรลดา จนกระทั่งทรงศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หม่อมหลวงจिरायุ นพวงศ์ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความวิริยะอุตสาหะและสร้างความสำเร็จ กองกามแก่วงวิชาการเป็นที่ประจักษ์ เมื่อ พ.ศ. 2508 จึงได้เลื่อนเป็นข้าราชการชั้นพิเศษ เป็นศาสตราจารย์ และเป็นหัวหน้าแผนกวิชาภาษาไทย และต่อมาใน พ.ศ. 2514 ได้รับการแต่งตั้งจากสภามหาวิทยาลัยให้เป็นคณบดีคณะอักษรศาสตร์ แม้เมื่อเกษียณอายุราชการแล้ว หม่อมหลวงจिरायุ นพวงศ์ยังคงเป็นอาจารย์พิเศษให้คณะอักษรศาสตร์ และปฏิบัติงานต่างๆ เพื่อสังคมอย่างสม่ำเสมอ ใน พ.ศ. 2515 ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ หลังจากนั้นไม่นานใน พ.ศ. 2518 ก็ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นองคมนตรี นอกจากนี้ หม่อมหลวงจिरायุ นพวงศ์ยังดำรงตำแหน่งสำคัญต่างๆ เช่น เลขาธิการมูลนิธิอานันทมหิดล ประธานสำนักคิดปกรม ราชบัณฑิตยสถาน นายกศมาคมคนแรกของสมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ และที่ปรึกษาคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของกระทรวงศึกษาธิการ

หม่อมหลวงจिरायุ นพวงศ์ ได้รับการเชิดชูเกียรติจากหน่วยงานและสถาบันต่างๆ เช่น ได้รับพระราชทานอักษรศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาภาษาไทย ได้รับประกาศเชิดชูเกียรติเป็นปุษนีอาจารย์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเป็นราชบัณฑิตสำนักคิดปกรม นอกจากนี้ ยังได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เช่น มหาวิริยมงกุฎ มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก ปฐมจุลจอมเกล้า และรัตนภรณ์รัชกาลที่ 9 ชั้นที่ 2

ในด้านชีวิตครอบครัว หม่อมหลวงจिरायุ นพวงศ์ สมรสกับนางสาวพูนทรัพย์ ไกรยง เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2495 ซึ่งต่อมาก็คือ ศาสตราจารย์ ท่านผู้หญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยาผู้เป็นกำลังสำคัญในการก่อตั้งคณะครุศาสตร์ และได้ดำรงตำแหน่งคณบดีคนแรกของคณะครุศาสตร์ รวมทั้งเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย

หม่อมหลวงจिरायุ นพวงศ์ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 สิริรวมอายุได้ 91 ปี คุณความดีและคุณูปการที่หม่อมหลวงจिरायุ นพวงศ์ได้สั่งสมมาตลอดชีวิต ยังคงปรากฏเป็นอนุสรณ์แห่งเกียรติคุณนั้นสืบมา